

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental Health and Wellbeing

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref MA/LN/2771/22

Russell George AS
Cadeirydd, y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

31 Ionawr 2023

Annwyl Russell,

Darparu tystiolaeth ysgrifenedig

Rydym yn ysgrifennu mewn ymateb i'ch llythyr dyddiedig 24 Hydref 2022, o ran eich cais am ddiweddariadau ysgrifenedig ar y cynnydd a wnaed gan Lywodraeth Cymru wrth weithredu argymhellion Pumed Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon y Senedd mewn perthynas â'i ymchwiliadau i'r canlynol:

- Unigrwydd ac Unigedd (2017)
- Y defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig mewn cartrefi gofal (2018)
- Iechyd meddwl yng nghyd-destun plismona a dalfa'r heddlu (2019)
- Effaith COVID-19, a'r modd y mae'n cael ei reoli, ar iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru: yr effaith ar iechyd meddwl a llesiant (2020)

Rydym wedi darparu crynodeb o weithgarwch ar gyfer pob ymchwiliad, gan nodi lle mae digwyddiadau wedi cael eu disodli gan ffactorau eraill lle bo hynny'n briodol. Mae'r ymateb hefyd yn cadarnhau sut yr ydym yn bwriadu bwrw ymlaen ag unrhyw waith sydd heb ei gyflawni. Gweler y manylion yn Atodiad 1.

Gallwn gadarnhau fod y gwaith o weithredu'r camau yn symud yn ei flaen gan ystyried yr angen i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau. Yn ein tystiolaeth ysgrifenedig, a'r sesiwn

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

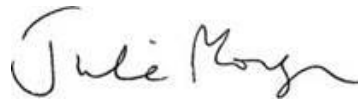
graffu ddilynol, mewn perthynas â'r Ymchwiliad i Anghydraddoldebau Iechyd Meddwl', rydym wedi ymdrechu i ddarparu enghreifftiau o arferion a ddefnyddiwyd i gyflawni'r gwaith hwn, gan gynnwys ffocws ar gryfhau ffactorau amddiffynnol sy'n rhan o'r dull gweithredu a ddefnyddir yn ein cynllun presennol law-yn-llaw-at-iechyd-meddwl-20192022-er-mwyn-ymateb-i-covid-19.pdf (llyw.cymru). Byddwn hefyd yn sicrhau bod unrhyw waith pellach a wneir yn y maes hwn yn cael ei lywio gan yr argymhellion a wnaed fel rhan o'r Ymchwiliad i Anghydraddoldebau Iechyd Meddwl.

Mae croeso ichi gysylltu â ni os ydych am gael eglurhad pellach.

Cofion,

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a
Gwasanaethau
Cymdeithasol
Minister for Health and
Social Services

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog
Gwasanaethau
Cymdeithasol
Deputy Minister for Social
Services

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd
Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental
Health and Wellbeing

ATODIAD 1. Yr wybodaeth ddiweddaraf am Ymchwiliadau perthnasol y Pwyllgor Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Chwaraeon.

Ymchwiliad i Unigrwydd ac Unigedd 2017.

Crynodeb o'r gwaith hyd yma

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru "Cysylltu Cymunedau", ei [strategaeth gyntaf ar gyfer mynd i'r afael ag unigrwydd ac ynysigrwydd cymdeithasol](#), ym mis Chwefror 2020. Ei gweledigaeth yw bod pawb yn cael y cyfle i feithrin cysylltiadau cymdeithasol ystyrlon.

Mae'r strategaeth yn nodi pedair blaenoriaeth: cynyddu'r cyfleoedd i bobl ddod i gysylltiad â'i gilydd; seilwaith cymunedol sy'n cefnogi cymunedau cysylltiedig; datblygu cymunedau cydlynus a chefnogol; a meithrin ymwybyddiaeth a hybu agweddau cadarnhaol. Mae'r ymrwymïadau allweddol o dan bob blaenoriaeth yn amlinellu natur drawslywodraethol y strategaeth. Pan fo'n berthnasol, ceir cyfeiriadau o fewn strategaethau eraill lle mae mynd i'r afael ag unigrwydd ac unigedd yn rhan greiddiol o'u dull gweithredu.

Mae hyn yn cynnwys y Cynllun Gweithredu ar gyfer Dementia (2018). Un o'i themâu yw gwella ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o ddementia, gyda chamau gweithredu i gefnogi gweithgareddau yn y gymuned sy'n hygyrch i'r rhai sy'n byw gyda dementia.

Yn y Strategaeth ar gyfer Gofalwyr Di-dâl a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021, a'r Cynllun Cyflawni cysylltiedig a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2021, cydnabyddir effaith negyddol sylweddol pandemig Covid-19 ar ofalwyr di-dâl, gan gynnwys cyfyngiadau symud i ddiogelu iechyd y cyhoedd. Arweiniodd hyn at deimladau o unigrwydd ac unigedd ymysg llawer o bobl. Amcanion Blaenoriaeth 3, "Helpu pobl i fyw yn ogystal â gofalu" yw helpu gofalwyr di-dâl o bob oed i gael mynediad at wyliau byr a gweithgareddau seibiant a all gynnal llesiant meddyliol unigolion. Gall gweithgareddau cymdeithasol, yn ogystal â chyfleoedd i ryngweithio â gwasanaethau ar-lein ac wyneb yn wyneb, i gyd gyfrannu at leihau teimladau o unigrwydd ac unigedd.

Ym mis Ebrill 2022 gwnaethom gyhoeddi £9 miliwn i sefydlu Cynllun Seibiant Byr cenedlaethol newydd ar gyfer gofalwyr di-dâl. Yn dilyn proses ymgeisio gystadleuol, mae Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru wedi'i phenodi fel y corff cydlynu cenedlaethol i fwrw'r gwaith pwysig hwn yn ei flaen. Mae'n gweithio gyda Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol i ddatblygu gwasanaethau integredig newydd i helpu gofalwyr di-dâl i gael mynediad at ystod o seibiannau byr wedi'u teilwra i'w hanghenion unigol.

Fel rhan o'r gwaith o ddatblygu a gweithredu'r Strategaeth Cysylltu Cymunedau, rydym wedi ystyried y dystiolaeth sydd ar gael i asesu effaith unigrwydd ac unigedd ar iechyd a llesiant ac a yw pobl sy'n cael y teimladau hyn yn gwneud mwy o ddefnydd o wasanaethau cyhoeddus a gwaith sy'n cefnogi pontio'r cenedlaethau.

Un o ymrwymïadau allweddol y strategaeth yw Cronfa Unigrwydd ac Ynysigrwydd Cymdeithasol Cysylltu Cymunedau. Mae'n gronfa dair blynedd, gwerth £1.5 miliwn, ac fe'i lanswyd ym mis Medi 2021. Mae'n cefnogi sefydliadau rheng flaen a lleol ar lawr gwlad sy'n dod â phobl o bob oed at ei gilydd, gan eu helpu i feithrin cysylltiadau cymdeithasol mewn cymunedau ac ar draws cymunedau.

Gwaith sy'n mynd rhagddo

Nid ydym wedi dechrau ymgyrch codi ymwybyddiaeth benodol i newid agweddau o ran unigrwydd ac unigedd na'r stigma sy'n gysylltiedig â nhw, ond rydym mewn cysylltiad ag Iechyd Cyhoeddus Cymru ar hyn o bryd i sicrhau bod unigrwydd yn rhan amlwg o'r sgwrs genedlaethol sydd i ddod ar lesiant meddyliol.

Roedd y strategaeth ei hun yn gam pwysig o ran meithrin cysylltiadau cymdeithasol cryfach yng Nghymru ac rydym yn parhau i wneud cynnydd da o ran gweithredu'r strategaeth. Wrth wneud hynny rydym wedi gweithio gyda rhanddeiliaid allanol fel Mind Cymru, Iechyd Cyhoeddus Cymru a Samariaid Cymru, drwy ein Grŵp Cynghori ar Unigrwydd ac Ynysigrwydd Cymdeithasol, i sicrhau ansawdd y gwaith o weithredu'r 80 a mwy o ymrwymadau sydd yn y strategaeth ac ystyried beth arall y gellir ei wneud. Byddwn yn adrodd ar gynnydd y strategaeth a sut mae'r Gronfa Unigrwydd ac Ynysigrwydd Cymdeithasol wedi bod o fudd i gymunedau yn gynnar y flwyddyn nesaf.

Yn 'Cysylltu Cymunedau' ceir pedwar amcan allweddol ar gyfer rhagnodi cymdeithasol. Nod y rhain yw bwrw ymlaen â'r agenda rhagnodi cymdeithasol yn genedlaethol, gan ganolbwyntio ar adeiladu tystiolaeth a llywodraethiant. Mae'r amcanion hyn yn cael eu gweithredu fel rhan o ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ddatblygu Fframwaith Cenedlaethol ar gyfer Rhagnodi Cymdeithasol.

Y defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig mewn cartrefi gofal (2018)

Crynodeb o'r gwaith hyd yma

Ar sail gwaith yr ymchwiliad sefydlwyd Gweithgor Bywyd Byr mewn ymateb i'r argymhelliad i ystyried mesur pa mor gyffredin yw'r defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig mewn cartrefi gofal yng Nghymru. Mae'r adroddiad hwn yn gwneud argymhellion mewn perthynas â defnyddio data a gesglir yn rheolaidd i helpu i ddeall y defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig ymysg pobl hŷn sy'n byw yn eu cartrefi eu hunain ac mewn cartrefi gofal, ac yn bwysicach i ddeall amrywiaeth yn y defnydd a fyddai, heb ragfarnu ei briodoldeb, yn gwarantu ymchwiliad pellach. Nododd y gweithgor bywyd byr fod Dangosydd Rhagnodi Allweddol Cenedlaethol ar waith i fesur y defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig mewn pobl 65 oed a hŷn ac mai gwerth cyfyngedig sydd i fesur rhagnodi ar lefel cartrefi gofal. Cytunodd y gweithgor, pe bai angen data ynghylch cartrefi gofal, mai archwiliad sy'n darparu'r adborth mwyaf manwl a chynhwysfawr ar ragnodi meddyginiaeth wrthseicotig mewn cartrefi gofal. Cytunwyd felly, pe bai cyfiawnhad dros archwiliad o'r defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig mewn cartrefi gofal, y dylid defnyddio offeryn archwilio'r Rhaglen Presgripsiynu Effeithiolrwydd Clinigol (CEPP) genedlaethol ac y dylid gwneud trefniadau i alluogi data archwilio i gael ei adrodd i gronfa ddata ganolog y gellir llunio adroddiadau ohoni i hwyluso dadansoddiadau cymharol ac olrhain cynnydd dros amser.

Rydym hefyd yn datblygu protocol rhagnodi ar gyfer meddyginiaeth wrthseicotig. Nod y protocol hwn yw sicrhau'r arferion gorau o ran defnyddio meddyginiaeth wrthseicotig mewn pobl sy'n byw â dementia, drwy wella'r ffordd o reoli ymddygiadau oherwydd trallod sy'n gysylltiedig â dementia a, phan fo modd, leihau rhagnodi meddyginiaeth seicotropol yn ddiangen. Bydd cydweithwyr yn y grŵp arbenigol ar ragnodi yn bwynt cyfeirio i lywio'r gwaith hwn. Pan fo angen rhagnodi, y nod yw lleihau'r risg o niwed sy'n gysylltiedig â defnyddio'r cyffuriau hyn i wella canlyniadau i'r unigolyn. Mae'r ddogfen hon yn nodi canllawiau clir ar y defnydd priodol o feddyginiaeth ar gyfer rheoli ymddygiadau oherwydd trallod ymysg pobl

sydd â dementia neu yr amheuir bod ganddynt ddementia, yn unol â chanllawiau NICE, Dementia: Assessment, Management and Support for People living with Dementia and their Carers (NICE, 2018).

Yn ddiweddar rydym wedi darparu cyllid 18 mis ar gyfer 'Datblygu a hybu personoldeb mewn pobl sy'n byw â dementia mewn cartrefi gofal drwy weithwyr cymorth gofal iechyd sydd wedi cael hyfforddiant arbenigol'. Prif nod y cynnig hwn yw creu a gweithredu (ac, yn y pen draw, rhaeadru) perthynas gefnogol a chydffuddiol rhwng cartrefi gofal a gwasanaethau dementia priodol. Mae hyn yn cael ei brofi i ddechrau mewn dwy ardal bwrdd iechyd (Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr). Daw'r cynnig hwn gan y grŵp gorchwyl a gorffen anffarmacolegol sy'n adrodd i Grŵp Goruchwyllo Gweithrediad ac Effaith ym maes Dementia Llywodraeth Cymru (DOIIG). Mae'n uniongyrchol gysylltiedig â'r angen i wella mynediad at ymyriadau therapiwtig amgen, a chynyddu ymwybyddiaeth ohonynt, gan anelu at leihau'r defnydd o feddyginiaeth wrthseicotig fel rhan o'r broses adfer yn dilyn pandemig Covid-19.

Gwnaethom gomisiynu Gwella Cymru i ddatblygu Llwybr Safonau Gofal Dementia newydd ar gyfer Cymru sy'n hyrwyddo dull gofal integredig ar sail systemau cyfan; dull sy'n canolbwyntio ar y person ac yn cyd-fynd â chanllawiau NICE. Mae'r safonau hyn hefyd yn darparu fframwaith i gynnal asesiad cynhwysfawr o'r person. I helpu i weithredu'r [Safonau Gofal Dementia](#) rydym wedi sefydlu pum ffrwd waith i gefnogi'r gwaith hwn.

- Ffrwd waith 1 – ymgysylltu â'r gymuned
- Ffrwd waith 2 – Gwasanaethau Asesu'r Cof
- Ffrwd waith 3 – cysylltydd dementia
- Ffrwd waith 4 – siarter ysbytai
- Ffrwd waith 5 A – y gweithlu: dysgu a datblygu
- Ffrwd waith 5 B – mesur

Cytunwyd mai 2022/23 yw'r flwyddyn baratoi ar gyfer datblygu dulliau rhanbarthol o ddarparu gofal dementia fel yr amlinellir yn y Cynllun Gweithredu ar gyfer Dementia, gyda chymorth y llwybr safonau dementia.

Mae dull fframwaith cyflawni Gwella Cymru yn hyrwyddo sefydlu strwythur o fyrddau a llifoedd gwaith dementia i helpu'r rhanbarth i wella gofal dementia. Mae gan bob rhanbarth nawr arweinydd rhaglen dementia rhanbarthol cyffredinol. Mae rhai rhanbarthau wedi sefydlu eu byrddau a'u llifoedd gwaith eisoes ac wedi creu cynlluniau gweithredu. Mae eraill wrthi'n cynllunio eu strwythur a'u dull gweithredu. Mae disgwyl y bydd pob rhanbarth yng Nghymru wedi sefydlu ei fwrdd, ei lifoedd gwaith a'i gynllun gweithredu erbyn diwedd mis Rhagfyr 2022.

Fel rhan o'r gwaith hwn mae Gwella Cymru yn hwyluso Grŵp Llywio Cenedlaethol, Cymuned Ymarfer a fforymau ar gyfer gwasanaethau cleifion mewnol, gwasanaethau cymunedol a gwasanaethau asesu'r cof i roi mynediad i glinigwyr at yr ymchwil a'r wybodaeth ddiweddaraf.

Mae deunydd pellach ar sut mae Gwella Cymru yn gweithio i gefnogi gofal dementia ar gael isod:

[Gofal Dementia – Iechyd Cyhoeddus Cymru \(gig.cymru\)](#)

Fel y gwelwch mae un o lifoedd gwaith y safonau gofal dementia yn cynnwys canolbwyntio ar ddysgu a datblygu. Mae'r gwaith hwn yn helpu i weithredu canllawiau perthnasol sydd wedi'u cyhoeddi, gan gynnwys [Fframwaith Dysgu a Datblygu Dementia Gwaith Da](#) a [Chanllawiau](#) penodol a chanlyniadau dysgu ar gyfer gweithio gyda phobl sy'n byw gyda dementia ac wedi colli eu clyw, neu sy'n defnyddio Iaith Arwyddion Prydain.

Yn ogystal, rydym wedi sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen sy'n gweithio i gynorthwyo dulliau dysgu a datblygu a fydd yn cefnogi dulliau eraill yn lle meddyginiaeth wrthseicotig.

Cafodd y Gwasanaeth Ychwanegol dan Gyfarwyddyd ar gyfer Cartrefi Gofal ei ddiwygio yn 2020 i gefnogi camau a oedd eu hangen yn ystod pandemig Covid-19. Roedd y diwygiadau'n canolbwyntio ar gryfhau cymorth a thrwy drafodaethau wythnosol â rheolwyr cartrefi gofal am anghenion cleifion a llinell ffôn uniongyrchol rhwng cartrefi gofal a meddygfeydd i gael cyngor clinigol ar frys. Bydd y Gwasanaeth Ychwanegol dan Gyfarwyddyd ar gyfer Cartrefi Gofal yn cael ei adolygu eto yn ystod 2023 fel rhan o'r newid at y Contract Unedig ar gyfer ymarferwyr cyffredinol a bydd monitro meddyginiaeth wrthseicotig yn cael ei godi yn ystod yr adolygiad hwnnw.

Mae gan Arweinydd Ymgynghorol Dementia Cenedlaethol y Proffesiynau Perthynol i Iechyd gyloch gwaith ar draws pob sector ac ers sefydlu'r rôl a darparu cyllid wedi'i glustnodi i helpu i weithredu'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Dementia, rydym wedi gweld cynnydd yn nifer y Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd, gan gynnwys therapyddion lleferydd ac iaith.

Mae Rhaglen Fframwaith Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd wedi'i sefydlu, gyda chymorth dau Gymrawd Clinigol Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd. Mae'r naill wedi diweddarau'r Fframwaith Adsefydlu Cenedlaethol, sy'n cynnwys pob grŵp poblogaeth, gan gynnwys pobl â dementia. Mae'r llall wedi datblygu [Fframwaith Dementia](#) o arferion da i gyd-fynd ag ef, gan edrych ar sut y gallwn sicrhau bod Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd yng Nghymru yn cael yr effaith fwyaf posibl. Rydym hefyd wedi sefydlu Rhwydwaith Dementia ar gyfer Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd i gefnogi'r gwaith hwn.

Gwaith sy'n mynd rhagddo

Adroddir am y gwaith a grynhoir uchod fel rhan o'r rhaglen dementia i'r Grŵp Goruchwylio Gweithrediad ac Effaith ym maes Dementia (DOIIG). Bydd y gwaith craffu hwn yn ein galluogi i weld a oes angen unrhyw gamau ychwanegol yn y dyfodol.

Iechyd meddwl yng nghyd-destun plismona a dalfa'r heddlu (2019)

Crynodeb o'r gwaith hyd yma

I ymateb i bobl mewn argyfwng iechyd meddwl mae angen dull amlasiantaethol ac rydym wedi buddsoddi'n sylweddol a gwneud gwelliannau sylweddol fel rhan o ddull gweithredu ar sail partneriaeth. Gwnaethom gomisiynu'r [Adolygiad Tu Hwnt i'r Alwad](#) i ddeall yn well y galw ar y gwasanaethau brys a gofnodir fel materion iechyd meddwl. Edrychodd yr adolygiad ar 10,000 o alwadau i'r Heddlu, y Gwasanaeth Tân ac Achub a Gwasanaeth Ambiwlans Cymru. Nododd yr adolygiad mai dim ond 4 o bob 10 galwad a oedd efallai angen ymateb gan y GIG; roedd ar y rhan fwyaf o alwadau angen cymorth ar gyfer materion cymdeithasol/lles. Mae'r adolygiad, o dan arweiniad yr Uned Gomisiynu Cydweithredol Cenedlaethol gyda grŵp llywio

amlasiantaethol gan gynnwys yr heddlu, yn tynnu sylw at ehangder yr anghenion sydd yn aml gan bobl mewn argyfwng.

Yn dilyn yr adolygiad, ac i wella mynediad at gymorth iechyd meddwl y GIG fel rhan o'r llwybr argyfwng, rydym wedi buddsoddi dros £6 miliwn o gyllid gan gefnogi ystod o welliannau gan gynnwys sefydlu 111 dewis 2 ar gyfer iechyd meddwl brys. Nod y gwasanaeth newydd yw darparu mynediad cyflym at ymarferydd iechyd meddwl i unigolion neu weithwyr proffesiynol sydd angen cyngor iechyd meddwl ar frys. Bydd y gwasanaeth yn darparu atgyfeiriad di-dor at wasanaethau iechyd meddwl y GIG i'r rhai sydd eu hangen; ymyrraeth dros y ffôn i asesu a dad-ddwysáu'r sefyllfa; a chyfeirio at gymorth priodol arall. Bydd y gwasanaeth hefyd yn darparu llinell bwrpasol ar gyfer gweithwyr proffesiynol, gan gynnwys yr heddlu, i roi cyngor a chymorth. Mae byrddau iechyd yn dechrau rhoi'r gwasanaeth ar waith yn raddol, gan anelu at wasanaeth 24/7 ar draws Cymru ar gyfer mis Ebrill 2022.

Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda oedd y bwrdd iechyd cyntaf i sefydlu'r gwasanaeth ar sail 24/7 ac mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe a Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan hefyd wedi dechrau ei weithredu. Mae trefniadau partneriaeth leol i helpu i weithredu'r gwasanaeth yn cynnwys yr heddlu ac fel rhan o'r broses weithredu, bydd gwasanaethau'n gweithio'n lleol i gysoni modelau gwasanaeth â threfniadau brysbennu presennol.

Ochr yn ochr â gweithredu 111, dewis 2, ar gyfer cymorth iechyd meddwl brys, rydym hefyd wedi treialu gwasanaeth cludo iechyd meddwl cenedlaethol. Nod y gwasanaeth, sy'n cael ei ddarparu gan y trydydd sector, yw cludo cleifion yn dosturiol o dan ofal gwasanaeth iechyd meddwl a chyn/ar ôl derbyniad. Mae'r gwasanaeth hefyd yn cynnig dewis arall yn lle defnyddio cerbyd heddlu mewn argyfwng. Mae'r gwasanaeth yn un 24/7 a'r nod yw darparu amser ymateb mewn 2 awr. Yn ystod y cyfnod peilot, ymatebwyd i 81% o alwadau yn yr amser targed yn ystod y dydd a 91% yn ystod y nos. Mae'r gwasanaeth wedi cael croeso da ac wedi lleihau nifer y cerbydau heddlu sy'n cael eu defnyddio i gludo cleifion. Rydym bellach yn gweithio gyda'r Uned Gomisiynu Cydweithredol Cenedlaethol sydd wedi arwain y peilot i archwilio opsiynau i gomisiynu dull hirach.

Cafodd camau eraill a godwyd yn dilyn yr Adolygiad Tu Hwnt i'r Alwad eu cynnwys yn y [Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Concordat Gofal mewn Argyfwng 2019-22](#).

Rydym hefyd wedi darparu cyllid ychwanegol i fyrddau iechyd er mwyn sefydlu dewisiadau amgen yn lle derbyniad i'r ysbyty. Mae'r rhain yn cynnwys darparu noddfa a chaffis argyfwng. Rydym hefyd wedi cytuno ar gyllid ar gyfer pedwar peilot i brofi'r dull ar gyfer pobl ifanc fel rhan o'r Cytundeb Cydweithio.

Yn olaf, cyhoeddir set ddata adran 135/136 yn: [Nifer y bobl a gadwyd o dan Adran 135 ac 136 o'r Ddeddf Iechyd Meddwl: Gorffennaf i Fedi 2022 | LLYW.CYMRU](#). Defnyddir y data ar lefel genedlaethol a chan drefniadau partneriaeth leol i fonitro effaith dulliau gweithredu a monitro canlyniadau.

Gwaith sy'n mynd rhagddo

Fel rhan o'r broses ar gyfer datblygu'r Strategaeth Law yn Llaw at Iechyd Meddwl nesaf, mae angen inni asesu cynnydd o ran cyflawni'r argymhellion allweddol a nodir yn adolygiad Uned Gyflawni'r GIG o wasanaethau Gofal mewn Argyfwng y GIG ac Adolygiad Cenedlaethol Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru o Atal Argyfyngau Iechyd

Meddwl yn y Gymuned. Bydd hyn yn helpu i nodi meysydd blaenoriaeth i'w gweithredu fel rhan o drefniadau'r strategaeth nesaf.

Ymchwiliad i effaith Covid-19, a'r modd y mae'n cael ei reoli, ar iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru – Y Bumed Senedd (2020)

Crynodeb o'r gwaith hyd yma

Rydym yn parhau i ddarparu diweddariadau ysgrifenedig ar wahân mewn perthynas â Cadernid Meddwl a Busnes Pawb ac felly nid yw'r diweddariad hwn yn cynnwys yr agweddau hynny. Rydym hefyd wedi sicrhau bod y rhestr o flaenoriaethau Gweinidogol yn cynnwys atal hunanladdiadau yn benodol.

Rydym yn parhau i fonitro data a thystiolaeth sydd ar gael. Mae rhag-weld gwir effaith y pandemig (a nawr yr argyfwng costau byw) ar anghenion iechyd meddwl yn gymhleth a bydd hyn yn parhau i fod yn rhan o'n gwaith craidd wrth inni weithio i ddatblygu'r strategaethau i olynu Law yn Llaw at Iechyd Meddwl a Beth am Siarad â Fi?, ein strategaeth atal hunanladdiadau a hunan-niweidio.

Roedd modelu cychwynnol, a gynhaliwyd gennym i baratoi ar gyfer cyhoeddiad Llywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2022, yn awgrymu cynnydd posibl o 20%-40% mewn gwasanaethau iechyd meddwl gofal sylfaenol ac 20%-25% mewn gwasanaethau eilaidd (yn seiliedig ar ddata meincnodi'r GIG a data cyhoeddedig). Gwnaeth y dystiolaeth hon ein galluogi i sicrhau adnoddau ychwanegol i gefnogi iechyd meddwl a llesiant gyda £50 miliwn yn 2022/23, £75 miliwn yn 2023/24 ac yn codi i £90 miliwn yn 2024/25.

O fewn 2022-23 mae'r £50 miliwn wedi cynnwys dros £20 miliwn wedi'i ddyrannu'n uniongyrchol i fyrdau iechyd i gefnogi gwasanaethau iechyd meddwl, gyda gweddill y cyllid yn cael ei ddefnyddio i gefnogi meysydd allweddol sy'n effeithio ar iechyd meddwl gan gynnwys problemau camddefnyddio sylweddau, cyflogadwyedd ac atal. Gwnaeth hyn ein galluogi i sicrhau ein bod yn cefnogi adferiad gwasanaethau ond gan gadw hyblygrwydd i gefnogi'r datblygiadau i wasanaethau a nodwyd gyda Chynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl 2019-2022.

Yn ogystal â'r cyllid 'newydd' hwn, iechyd meddwl yw'r maes lle ceir y gwariant uchaf gan y GIG yng Nghymru o hyd. Yn 2022-23 mae'r gyllideb Iechyd Meddwl wedi'i chlustnodi ar gyfer Byrddau Iechyd Lleol yn werth dros £760 miliwn.

Er y pwysau cyllidebol sylweddol presennol, rydym yn parhau i ddiogelu cyllid iechyd meddwl hanfodol. Gwnaeth Llywodraeth Cymru gomisiynu Gofal Cymdeithasol Cymru ac Addysg a Gwella Iechyd Cymru (AaGIC) i ddatblygu cynllun gweithlu iechyd meddwl, sy'n cynnwys y GIG, awdurdodau lleol a'r sector gwirfoddol. Mae datblygu'r cynllun hirdymor hwn ar gyfer y gweithlu iechyd meddwl yn un o gamau gweithredu allweddol ein Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl i gefnogi gwelliannau i wasanaethau a sicrhau gweithlu iechyd meddwl sefydlog a chynaliadwy. Lansiodd y cynllun hwn yn ffurfiol ar 7 Tachwedd, a thrwy ddatblygu'r gwaith hwn ein nod yw gwireddu gweledigaeth a chynllun i drawsnewid gweithlu gwasanaethau iechyd meddwl, ar draws iechyd a gofal cymdeithasol.

Pan oedd pwysau dybryd ar wasanaethau yn ystod y pandemig gwnaethom sefydlu 'grŵp digwyddiadau iechyd meddwl' amlsector a oedd yn nodi lle'r oedd pwysau penodol yr oedd angen mynd i'r afael â nhw, a rhoi cynlluniau ar waith i leddfu'r

rhain. Roedd y camau hyn yn cynnwys datblygu'r cynnig digidol a mwy o fynediad at wasanaethau iechyd meddwl cyffredinol nad oedd angen atgyfeiriad i gael mynediad atynt.

Ym mis Ebrill 2022, rhoddodd Llywodraeth Cymru, mewn partneriaeth â'r Heddlu, y GIG ac Iechyd Cyhoeddus Cymru, y System Gwyliadwriaeth Hunanladdiad Amser Real ar waith yng Nghymru i ddarparu mynediad mwy cyflym at wybodaeth am hunanladdiadau tebygol. Mae'r wybodaeth hanfodol hon bellach yn cael ei defnyddio i gryfhau ein gwaith ataliol; sicrhau bod cymorth ar gael yn gyflym; a nodi tueddiadau neu glystyrau. Mae'r Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant hefyd wedi cynnull grŵp Atal Hunanladdiadau a Hunan-niweidio trawslywodraethol newydd i ysgogi gweithio trawslywodraethol. Mae'r ddwy ffrwd waith hyn bellach yn helpu i lywio datblygiad y strategaeth i olynu Beth am Siarad â Fi?.

Bydd cyllid ychwanegol a sicrhawyd ar gyfer atal hunanladdiadau yn cefnogi gwasanaeth newydd yn y flwyddyn newydd, sef Gwasanaeth Cyswllt Profedigaeth Hunanladdiad. Nod y Gwasanaeth fydd sicrhau cynnig cyson, amserol, a rhagweithiol o gymorth i bobl y mae marwolaethau sydyn sydd heb esboniad neu a allai fod yn hunanladdiad yn effeithio arnynt. Fel rhan o'n dull i wella cymorth ôl-ymyrraeth, ar 28 Hydref lansiodd yr ymgynghoriad ar ein canllawiau drafft newydd 'Ymateb i bobl sydd wedi dioddef profedigaeth hunanladdiad, pobl sydd wedi dod i gysylltiad â hunanladdiad a'r rhai mae hunanladdiad wedi effeithio arnynt'. Anelir y canllawiau at wasanaethau cymorth profedigaeth arbenigol, a'r rhai a ddaw i gysylltiad â phobl mae marwolaeth sydyn neu anesboniadwy, a allai fod yn hunanladdiad, wedi effeithio arnynt. Daw'r ymgynghoriad i ben ar 20 Ionawr 2023.

Mae gan bob bwrdd iechyd nawr wybodaeth glir a chyson i helpu pobl i gael y cymorth iechyd meddwl mwyaf priodol yn eu hardaloedd ac rydym wedi cyflwyno cynnig cryfach ledled Cymru i gefnogi'r rhai â materion iechyd meddwl nad ydynt yn faterion arbenigol.

Mae'r 'Dull o ymdrin â feirysau anadlol mewn gofal cymdeithasol: hydref a gaeaf 2022-2023', a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2022, yn ei gwneud yn glir mai ymweliadau dan do â chartrefi gofal ddylai fod yn arferol pan nad oes brigiad o achosion. Dylai cartrefi gofal ddefnyddio dull seiliedig ar risg i gefnogi ymweliadau yn ystod brigiad o achosion/achos lluosog. Caiff ymwelwyr hanfodol barhau i ymweld dan do yn ystod brigiad o achosion.

Yn ystod y pandemig, gwnaethom ehangu cymorth i weithlu'r GIG a Gofal Cymdeithasol ac rydym wedi parhau i ehangu a darparu gwasanaeth cymorth annibynnol cynhwysfawr i'r gweithlu. Mae Canopi yn cynnig mynediad at gymorth iechyd meddwl a llesiant cyfrinachol, am ddim, mewn sefyllfaoedd nad ydynt yn rhai argyfyngus, i bob aelod o staff y GIG a Gofal Cymdeithasol sy'n gweithio yng Nghymru. Lansiodd Canopi yn ffurfiol ar 26 Mai 2022 (y gwasanaeth a oedd yn ei ragflaenu oedd Iechyd i Weithwyr Iechyd Proffesiynol Cymru). Ers ei lansio mae Canopi wedi gweld tuedd barhaus tuag at dwf a mwy o ymwybyddiaeth yn y sector ymysg staff iechyd a gofal cymdeithasol. Mae wedi cefnogi 1500 o gleientiaid o'r ddau sector. Bydd Canopi yn parhau i gydgyhyrchu'r gwasanaeth â phobl sydd â phrofiad bywyd, adlewyrchu egwyddorion gofal darbodus, a mynd ati i wella'r gwasanaeth yn barhaus. Wrth iddynt ddatblygu, bydd anghenion y gweithlu yn cael eu hadolygu, eu hasesu, a'u diwallu'n rheolaidd drwy gydweithio strategol,

dadansoddi data ac adborth. Mae Llywodraeth Cymru wedi contractio'r gwasanaeth hwn am dair blynedd hyd at 31 Mawrth 2025 am £1.5 miliwn y flwyddyn.

Gwaith sy'n mynd rhagddo

Mae'r set ddata graidd ar gyfer iechyd meddwl yn parhau i fod yn flaenoriaeth graidd i Lywodraeth Cymru, ac rydym wedi cryfhau trefniadau rhaglen i'n galluogi i symud o ddatblygu i weithredu. Bydd y bwrdd canlyniadau a mesurau iechyd meddwl yn canolbwyntio ar gytuno ar ddata a fydd yn galluogi adrodd am fesur gweithgarwch a chanlyniadau.

Fel rhan o raglen sicrhau ansawdd ar gyfer iechyd meddwl gofal eilaidd rydym nawr yn edrych ar adolygiad o gysylltiadau digidol a fydd yn llywio gweithgarwch pellach i gefnogi'r cynnig digidol.

Bydd y ddau faes gwaith uchod yn cael sylw mewn adroddiadau cynnydd ar Law yn Llaw at Iechyd Meddwl (neu ei holynydd). Fel rhan o ddatblygu'r strategaeth olynol, byddwn hefyd yn ystyried pa gamau pellach sydd eu hangen yn y maes hwn.